

Prolog

1852

2. ÚNORA 1852, DIVADLO VAUDEVILLE,
BULVÁR DES CAPUCINES – PARIŽ

Dva nádherní vraníci, zapřažení do modrého fiakru s nosičem na střeše, míří svižným poklusem k bulváru des Capucines. Na představení nesmíme dorazit pozdě! Za okny defiluje Paříž: utrmácení dělníci se vracejí pěšky domů, zahálčivci si vychutnávají nadcházející večer. V tomhle ročním období je dosud zima: padají první dešťové kapky a brzy se rozevřou deštníky. Ještě těsněji se přitisknu ke svému sousedu... Mechanicky se dotýkám paže, která mě láskyplně objímá kolem ramen, a něžně ji hladím; cítím se dobře, jsem v bezpečí s mužem, kterého miluji. Nechává se kolébat ruchem na vozovce, zdá se, že duchem bloudí daleko. Miluji bohatství jeho vnitřního světa, z jeho pohledu už uhaduji hudbu. Hudba... Hudba ovládá Giuseppa a dodává rytmus každé jeho myšlenky; ledaže by to bylo naopak?

Dnes večer má můj muž usměvavé oči; je to staccato! Před divadlem Vaudeville nám kočí otevře dvířka a podrží nám deštník. Giuseppe vystoupí první, aby mi pomohl z vozu: zpod kašmírového šálu, jehož cíp se dotýká země, mi po obou stranách vykukují široké volány hedvábných šatů. Jsem velmi vzrušená při představě, že zhlédnu tohle

představení. Také jsem se v tajné naději, že budu v sedmačtyřiceti letech triumfovat, vystrojila co nejlépe. Jako dříve. Jako v době své slávy. Tentokrát ovšem nebudou tleskat mně. Velice se na tenhle večer těším; znám téma díla, četla jsem román, hned jak před čtyřmi lety vyšel. Už tehdy jsem se naprosto ztotožnila s hrdinkou; skrze její osud se mi znovu vybavila moje minulost.

Obrací se k nám několik vlídných pohledů, lidé se na nás usmívají a zdraví nás, načež pak pokračují v rozhovoru, jehož tématem jsme zcela určitě právě my. Prodavač programů pompézně ohlašuje představení dnešního večera: „Dámy a pánové, požádejte o program, *Dáma s kaméliemi*, hra od Alexandra Dumase mladšího v pěti dějstvích, požádejte o program...!“

V divadelní aule vládne rozjásaná atmosféra, euforie, nakažlivé vzrušení. V novinách se píše jenom o této mra- voličné hře, kterou loni zakázali pro nemorálnost. Ministr vnitra vévoda de Morny, po matce nevlastní bratr Napoleona III., byl uchvácen realistickou kresbou milostné vášně mezi Margueritou Gautierovou a Armandem Duvallem, zrušil cenzuru, a dnes večer se koná premiéra.

A je to, zvoní zvonek. Je čas zaujmout místo.

Jak je můj Giuseppe ve smokinku krásný; cylindr mu pěkně sedí, jeho chůze nepostrádá vznešenost, šedomodrý mladistvý pohled jiskří. Ach, ten pronikavý pohled... Když se na mě někdy zadívá, čas se zastaví a pro mne na světě existuje pouze on. Ačkoli mu vousy a hůl lehce přidávají léta, z celé jeho osoby vyzařuje na prahu čtyřicítky nevinnost a upřímnost.

V posledních dnech září ještě víc než jindy. Znovu objevil duši nebojácného dítěte, stále připraveného nadchnout se, a zahrnuje mě láskou.

Objímá mě, a než se vydá za davem, který vstupuje do sálu, zadrží mě za boky, obrátí mě k sobě a něžně mi setře kapku deště z levé tváře. „Jsi dnes večer velmi krásná, Peppino moje... Jako první večer.“ Způsob, jakým mě hladí po tváři, mě dojíká. Cítím se jako mladé děvče, nikdy mě žádný muž nemiloval s takovou úctou. Giuseppe se v Paříži nestará o pohledy, které na nás vrhají kolemjdoucí, cítím, že je svobodný a bezstarostný, velmi si jistý sám sebou a svým postavením.

Ach, jak ho miluji!

A už deset let! On však potřeboval čas, aby mě dokázal milovat svobodně, bez výčitek, bez studu, bez zábran a ostychu...

Drby v maloměstském prostředí Busseta – jehož obyvatelé nedokázali snést, že spolu žijeme a nejsme oddáni – nás donutily utéct z Itálie. Jak rádi jsme se opět setkali v Paříži, v anonymním prostředí velkoměsta, navíc právě tady jsme se naučili žít spolu. Cítíme se tu neporazitelní a zamilovanější než kdy jindy. Když zrovna nedávám hodiny klavíru, při nichž občas můj Giuseppe nenápadně sedí v rohu místnosti a sleduje, jak hodina probíhá, touláme se celé dny po ulicích navzdory chladnému počasí. Giuseppe je zjevně šťastný, že může žít naprosto svobodně v okruhu svých pařížských známostí. Chodíme na koncerty a do opery, ale občas také trávíme celé večery doma v našem bytě a milujeme se.

V polovině prosince jsme se usadili v našem hnízdečku lásky v ulici Saint-Georges, vpředvečer státního převratu:

atmosféra v Paříži nebyla zrovna pokojná. Bourbonský palác obsadilo vojsko, střelba na velkých bulvárech 4. prosince připravila o život stovku obětí a poskvřnila krví nový režim. Ludvík Napoleon Bonaparte, budoucí Napoleon III. a už tři roky prezident Francouzské republiky, si násilím udržel moc a zhanobil ústavu Druhé republiky.

Sledujeme politické události v tisku nebo v salonech, kde se všechny rozhovory točí kolem politiky.

Zatímco nás uvaděčka usazuje v lóži, vezme mě Giuseppe v náhlém záchvatu něhy za ruku a věnuje mi láskyplný úsměv. Jsem šťastná.

Představení, které se chystáme sledovat, zapůsobí jako katarze našeho milostného vztahu. Příběh dramatu je vzrušující: žena z polosvěta Marguerite Gautierová se zamiluje do mladého příslušníka buržoazie Armanda Duvala, který ji odveze na venkov a přiměje ji, aby skoncovala s životem kurtizány. Zasáhne však Armandův otec: navštíví Margueritu a donutí ji k rozchodu s jeho synem. Marguerite pak přesvědčí Armanda, že ho opouští, protože ho přestala milovat... Je to však od ní pouze obět: nechce poskvřnit pověst muže, kterého miluje, a tak od něj odejde. Její zoufalství zhorší souchotiny, jimiž trpí a na něž nakonec zemře, nejdříve ovšem přizná pravdu Armandovi v deníku, který mu však nikdy osobně nepředá.

Když jsem ten román četla poprvé, dojalo mě k slzám, jak se můj vlastní život podobá životu té mladé ženy. Režie a dramatická tématu nabírá toho večera nový rozměr a já mám dojem, že současně s Giuseppem (který na rozdíl ode mne knihu nečetl) poprvé objevuji příběh, který se před námi rozvíjí. Příběh Marguerity Gautierové, o němž celá Paříž

ví, že je autobiografický – Alexandre Dumas mladší prožil milostný vťah s krásnou kurtizánou Marií Duplessisovou, která ve třiaadvaceti letech zemřela na tuberkulózu –, vyvolává i v Giuseppevi důvěrné ozvěny.

Stejně jako Marguerite jsem i já byla *traviata*, „žena na scestí“, prožila jsem bezpočet milostných vztahů a opájela se vírem nočního života. A Armandův otec je divadelní obdobou Giuseppeva otce Carla Verdiho, nesmírně náročného a nesmlouvavého muže, urputně lpícího na konvencích... Necítím hned slzy, které mi stékají po tvářích, zato vnímám hudbu, která zní v Giuseppevě hlavě, jakmile se v něm slova začnou měnit na tiché tóny. Zavřu oči, slyším ji stále zřetelněji... Hudba je tady, mezi námi, s námi, jako vždycky. Obnažující, drásavé takty k vyjádření vášně zraněné milenky a lehčí doprovod, který představuje zjevnou frivolnost života kurtizány. Giuseppe je pohlcený hrou, duchem je velmi daleko, a přesto v tomto okamžiku mně tak blízko: stisk, kterým svíral moji ruku, zesílil, skoro mě to zabořilo.

Dívám se na něj... Dojetí, které dokázal potlačit ještě před několika okamžiky, je teď silnější než on, zvedne ruku k očím: poprvé v životě ho vidím plakat. Mohutný pramen inspirace splyne s jeho emocemi ve změní obrazů a pocitů. Přistoupím na to, jsem v jeho hlavě, v jeho srdci, v jeho životě.

Slyším tvoji hudbu, Giuseppe, slyším ji a rozumím jí v této chvíli lépe než kdy jindy.

První dějství

Noty, které se mi v hlavě střetávají a tlačí jedna na druhou, okouzlující árie... Za každou cenu jim musím dát řád. Marguerite Gautierová v Dámě s kaméliemi jsi ty, má Peppino! Dovol mi, ať si na chvílku představím, jaký byl tvůj život, než jsme se potkali, a já tam zachytím svoji melodii, tóny přijdou samy, nemusím je hledat. Moje postava se bude jmenovat Violetta jako pocta tvé oblíbené květině.

První dějství začne na večíрку, který pořádáš ve svém nádherném pařížském bytě, ježž ti daroval tvůj ochránce baron: za okamžik sem vpadnou hosté. Vidím tě, jak se pohybuješ v prostředí, které se ti nepodobá, je to tady příliš velké, příliš chladné, příliš přepychové. Ověřuješ si, jestli je všechno na místě, už ve dvaceti letech se staráš o eleganci svého příbytku. Ještě ses nezapamatovala z toho, že se pohybuješ mezi elitou, že se prstem dotýkáš jejího bohatství a jejich výstředností. Otáčíš se v tomhle rozlehlém saloně a zabýváš se maličkostmi; vzrušuje tě, že přijmeš tolik lidí, přesvědčuješ samu sebe, že jsi pro takový život stvořená, ale přesto ti srdce svírá temná úzkost... Jsi tak smutná, tak osamělá.

Můj úvod bude intimní a rozdírající jako stav tvé duše navzdory slavnosti. Krátké a hutné preludium, příjemné, sladké, sametové,

uchvacující. Atmosféra, již rázně přeruší rozjařenost večírku, který vypukne o několik taktů později. Violetto, moje Giuseppino, tak sladká a něžná v letech neřesti, vím, co jsi tehdy protrpěla, uhaduji oběti, které sis uložila, tuším, kolikrát jsi prožívala chvíle zmatku, beznaděje a bloudění. Smrt, k níž je moje postava odsouzena vinou nemoci, mě přivádí k té, kterou sis málem tolikrát sama přivodila.

Baron je ve své pracovně hned vedle, slyšíš ho, jak kašle. Najednou ztuhneš. Slzy ti stékají po tvářích. Tak ráda bys byla svobodná a na nikom nezávislá, tak moc bys chtěla vděčit za svůj úspěch pouze svému nadání... Proč ses tak usilovně snažila jít po cestě, která se k tobě vůbec nehodila?

Někdo zvoní u dveří: jsou to tví hosté, kteří přicházejí „slavit“. A co vlastně slavit?

Mezi nimi je jakýsi muž, tvůj zanícený obdivovatel. Budu mu říkat Alfredo. Na první pohled poznáš, že zpečetí jednu část tvého osudu, ale zprvu se tomu bráníš. Alfredovo chování popuzuje barona: je čas na přípitek a právě Alfredo zpívá brindisi, árii, která vyzývá k opěvování lásky: „Libiamo, libiamo,“ přidáš se k němu v oslavě lehkosti života a radosti. Zatímco se všichni chystají přejít do salonu, aby si zatančili, najednou zbledneš a musíš si sednout, abys nepodlehla nevolnosti, jež tě náhle přepadne. Jedině Alfredo zůstane u tebe, využije příležitosti, aby byl s tebou sám a vyznal se ti ze své vášně. Ačkoli jsi vzrušená náhlým probuzením lásky, neodvažuješ se hned podlehnout a přijmout štěstí. Odmítneš ho, ale přesto mu slíbíš, že se s ním opět uvidíš. Jakmile jsi sama, pronásleduje tě vzpomínka na Alfreda. Ten muž se tolik liší od všech, s nimiž se obvykle stýkáš: zajímá se o tebe pro to, co je opravdu v tobě, a ne pro to, co představuješ.

OCHRÁNCE

Je mi sedmnáct a půl a jakási neviditelná síla mě pudí k tomu, abych veškerou svou energii čelila skutečnosti. Je odpočítáno, budoucnost se rýsuje. Nesmím ztratit ani minutu! Jsem rozhodnutá, že vezmu budoucnost do vlastních rukou ještě před koncem studia; cítím, že ještě dva roky čekání a teorie můžou zbrzdit můj vzestup. Myslím, že jsem dost velké dítě štěstěny a že bych mohla klidně pokračovat ve studiu na milánské konzervatoři, škole tak přísně výběrové a tak nelítostné k ženám. Ale po otcově smrti cítím jako svoji povinnost uplatnit se v profesionálním světě, chci více než kdy jindy dokázat celému světu svým nadáním i svou vůlí, že jsem dědička hodná jeho odkazu.

Když jsem si zouvala botky, vypadl mi z korzetu zmačkaný papírek... Je to kontakt, který mi dal ten muž, co organizoval koncert k uctění tatínkovy památky. Jak se ten pán jmenuje? Obrátím lístek a luštím písmo:

Signore Camillo Cirelli

Divadelní kostýmy a dekorace „Bel canto“

Via Filodrammatici

Milán

Divadelní agent, který vlastní obchod s divadelními kostýmy a dekoracemi? Zase si obuji vysoké botky, přehodím si přes ramena pláštěnku, vyjdu ze svého pokoje pro služku

a zamířím ke zmíněné ulici. Cestou si v duchu připravuji řeč, kterou moje spontánnost a můj smysl pro improvizaci stejně upraví podle situace, a moje příprava mi bude k ničemu jako ostatně vždycky. Bez obtíží najdu obchod v té ulici: hromady látek pokrývají voskové figuríny ve výloze, jež má představovat divadelní jeviště. Těžký purpurový závěs rámuje vchodové dveře. Když do nich strčím, zacinká na nich zvonek. Mám dojem, že v přítmi krámu rozeznávám dva muže, kteří současně zvednou hlavu. Jsou zaměstnání vzadu v krámě, právě sestavují jednotlivé prvky kulis. Ovane mě silná vůně rýžového pudru, stejná se vznášela ve vzduchu v Teatro Grande, v němž hrál můj otec. Prchavě si v duchu vybavím tatínkův obrázek, zatímco si moje oči přivykají temnotě tohoto místa. Do srdce mi pronikne nejasné dojetí.

„Čím můžu posloužit, slečno?“

Břichatý muž s šedými vlasy a přívětivým výrazem se ke mně zvědavě blíží, zatímco jeho kolega se znovu ponoří do práce na kulisách. Bude mu lehce přes padesát; vypadá jako hodný, žoviální venkovský lékař.

„Dobrý den, pane, hledám *signora* Cirelliho.“

„Osobně,“ představí se mi mocným a vážným hlasem. „S kým mám tu čest?“

„Giuseppina Streppioniová,“ ukloním se.

Okamžitě mě přeruší:

„Hm, Streppioniová, Streppioniová... Vy jste Felicianova dcera?“

„Ano, jsem!“

„Pojďte dál, pojdte dál, prosím! Felicianu znám dobře! I vás jsem jednou viděl, slečinko, při večírku, který organizoval v Monze. Ale nepoznal bych vás, pamatuju si vás

jako holčičku! Stala se z vás... okouzující mladá žena! Váš tatínek je vynikající muž, mimořádně vzdělaný a citlivý.“

„Byl, pane, byl: tatínek před pěti dny zemřel. Ale děkuji vám, vždycky ráda slyším, když o něm někdo hezky mluví.“

Rozhostí se ticho. Cirelli si mě dojatě prohlíží.

„Promiňte mi, slečno, nikdo mě o jeho úmrtí neuvědomil. Byl ještě tak mladý... Přijměte prosím moji nejhlubší soustrast.“

„Děkuji, pane Cirelli. Nemohl jste to vědět, teprve zítra nechám uveřejnit v *Gazetta di Milano* parte. Měl ve městě tolik přátel...“

Cirelli mě vybidne, abych šla za ním dozadu do krámu, kde je jeho „kancelář“. Váhám, ale jeho kolega poslouchá náš rozhovor a já se obávám nediskrétních uší. Když kolem něj procházíme, Cirelli mě představí:

„To je můj spolupracovník Bassi.“ Elegantně se mu ukloním. „Antonio, to je Giuseppina Streppioniová, dcera nebohého Feliciano, který byl mým přítelem.“

„Máme společného přítele, který mi hodně vyprávěl o vašem nadání, slečno, signora Lanariho!“

„Signor Lanari?“

Cítím, jak rudnu, protože nevím, o jakém druhu nadání se Lanari odvážil mluvit s tímhle mužem, v jehož pronikavém a chlípném pohledu nečtu nic příjemného.

„Signor Lanari je skvělý profesionál a já jsem měla tu čest využít jeho rady.“

Prostředně velká kancelář je plná veselého nepořádku partitur a desek. Uprostřed trůní stojan. Místnost je zavalená zrcadly a nábytkem, je tu cítit tabák, pomáda na vlasy a plesnivina. Vypadá skoro jako divadelní šatna, ačkoli

připomíná spíše veselý nevěstinec. Cirelli zvedne několik kostýmů, co se válejí na podlaze – jsou to ženské kostýmy – a nabídne mi místo na pohovce, mezitím mi nalije pohár šampaňského.

„Pane, nechci vás rušit!“

„Ale jděte, Giuseppino,“ odpoví a podává mi sklenici, „mám spoustu času.“

„Signore Cirelli, povím vám, co mě k vám přivádí. Studuji druhým rokem na konzervatoři v Miláně. Do konce studia mi zbývají ještě dva roky, teprve pak můžu dělat konkurz. Ale teď, když tatínek zemřel, si nemůžu dovolit dát studovat. Potřebuji si vydělávat na živobytí a pomáhat rodině, třeba bych při tom dál mohla navštěvovat konzervatoř. Umím zpívat, hrát na klavír a na cembalo.“ Koptám, postupně ztrácím své předstírané sebevědomí: „Mohl byste mě doporučit jako záskok v nějakém divadle ve městě?“

Cirelli mi později sdělí, že moje jasná žádost a udivující upřímnost ho v tu chvíli velmi zaujaly.

„Hmmm... kdybych vám dal partituru, uměla byste ji hned přečíst a předvést malou ukázkou?“

„Ach... ano!“

Teď musím hrát s kartami, co mám, nesmím ustoupit.

Zvedne se, vezme jednu partituru, která vyčnívá ze zaprášené hromady, a podá mi ji. Jde o Rossiniho operu *La gazza ladra* (Straka zlodějka). Velmi dlouho jsem ji na konzervatoři studovala, znám každý její takt. Byly mi dva roky, když ji Rossini složil, a melodie z této opery často plnily otcovský dům.

Zvednu se, postavím na stůl pohár šampaňského, položím partituru na stojan, vyberu si nejmelodičtější část předehry, odkašlu si a potom se bez značného úsilí, se zavřenýma

očima, nechám unášet emocemi. Jako pokaždé, když zpívám, jistota, která ke mně přichází zdálky, mi pomáhá k soustředění a unáší mě do kouzelných hudebních sfér. Hlas je čím dál čistší s tím, jak mizí moje tréma. Když se cítím dostatečně uklidněná a zkoncentrovaná, abych mohla otevřít oči, odvážím se pohledět směrem k Cirellimu: zírám na mě s obdivem, touhou a úžasem. Loktem se opírá o lenošku, jednu ruku má položenou na stehně, druhou přemýšlivě na ústech. Pomalu se zvedne, přistoupí ke mně, uchopí mě za obě ruce, přiblíží je ke rtům a dlouze je políbí. Poté se zase chopí sklenice, podá mi tu moji, přiťukne si se mnou a připije na Rossiniho počest!

Mám svého agenta.

Obávám se však, že jsem při té příležitosti získala i svého „ochránce“.

Sjedná si se mnou schůzku na zítřek, až budu mít po škole, a slibuje, že bude o mně přemýšlet. Po návratu domů jsem velmi vzrušená při představě, že se možná dostanu do skutečného světa práce. Pokud si přeje vidět mě tak brzy, určitě mi hodlá učinit nějaký návrh.

Nazítří mě pozdraví a hned mi typickým mužským gestem sundá šál, dnes je trochu podnikavější. Snažím se brzdit jeho vášně a předstírám nesmělost. Změní chování, omluví se za svoji horlivost a vyzve mě, abych se posadila k jeho psacímu stolu. Sdělí mi, že má mezi svými profesionálními kontakty několik ředitelů divadel, kteří ho pravidelně žádají, aby jim okamžitě sehnal záskok za hudebníky či zpěváky. Pokud s ním podepíšu smlouvu, zavážu se mu, že si udělám čas, kdykoli mi nabídne datum záskoku.